

حذف صفر و تغییر واحد پولی ملی

نظریاتی درباره دلایل و پیامدها

و مروری بر تجارب دیگران

مقدمه

سامرست موآم، نویسنده نامدار انگلیسی که "حاصل عمر" و "ماه و شش پیشیز" را خلق کرده، درباره پول گفته است: پول به حس ششمی می ماند که بدون آن نمی توانید از پنج حس دیگران بهره کامل ببرید!

قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ هم به بحث در باره ویژگی های پول پرداخته، اما از زاویه ای دیگر. در بندهای "الف" و "ب" ماده یک این قانون بحث واحد پول ایران و ارزش برابری آن با طلا مطرح است: واحد پول ایران، ریال است که برابر صد دینار است. از سوی دیگر، یک ریال، برابر ۰/۰۱۰۸۰۵۵ گرم طلای خالص است. سپس در بند "ج" همان ماده چگونگی تشریفات قانونی برای تغییر برابری ریال نسبت به طلا شرح داده شده و در بند "د" هم می گوید: برابری پول های خارجی نسبت به ریال و نرخ خرید و فروش ارز، از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با رعایت تعهدات کشور در مقابل صندوق بین المللی پول محاسبه و تعیین می شود.

در ماده دوم همین قانون می خوانیم که پول رایج کشور، به صورت اسکناس و سکه های فلزی قابل انتشار است و مبلغ اسمی، شکل، جنس، رنگ، اندازه، نقشه و سایر مشخصات اسکناس ها و سکه های فلزی رایج کشور، به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی و تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی تعیین خواهد شد.

درباره مصوبات قانونی فوق الذکر یادآوری سه نکته ضروری است:

۱) به موجب بند "ب" از بخش دوم ماده ۴ اصلاحی اساسنامه صندوق بین المللی پول که مورد قبول ایران هم قرار گرفته، ارتباط ارزش پول کشورهای عضو این صندوق با طلا قطع شده است.

۲) لایحه قانونی راجع به چاپ سری اول اسکناس های جدید دولت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۴ طرح اسکناس ها را موقوف به تصویب شورای انقلاب هم کرده است.

۳) طبق قانون نحوه حفظ آثار و یاد حضرت امام خمینی (ره) مصوب ۱۳۶۸/۸/۱۴ منحصرأ تصویر رهبر کبیر انقلاب اسلامی بر روی کلیه اسکناس ها و سکه های

بهار آزادی طراحی و چاپ و منقوش خواهد شد.

اما بحث ویژه این شماره از مجله، مربوط به ارزش برابری پول با طلا و دینار و نقش و طرح اسکناس و سکه ها نیست، بلکه بحث بر سر واحد پول ایران و ارزش اسمی آن است، و به طور مشخص، به موضوع حذف چند صفر از واحد پول ملی خواهیم پرداخت، یعنی راهکاری که معمولا در شرایط تورم شدید اتخاذ می شود تا شدت و سرعت تورم را کاهش دهد.

شایان ذکر است که حذف صفرهای پول یک کشور به کرات در برخی از کشورهای در حال توسعه روی داده و در کشور خودمان نیز بارها مطرح شده، ولی به علت نامناسب بودن شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و احتمال بروز پیامدهای منفی، به مرحله اجرا نرسیده است. در سال های اخیر، یعنی سال های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ هم این موضوع در دستور کار اداره بررسی های اقتصادی بانک مرکزی قرار گرفت، ولی به جایی نرسید. اینک مجددا کار گروه تحول اقتصادی دولت نهم به بررسی آن پرداخته و موجب شده است که نظریات مختلفی در این زمینه ابراز شود.

در این مجموعه، ابتدا به نقل برخی از این نظریات می پردازیم و پس از شرح چند نمونه از تجارب کشورهای دیگر، به تجزیه و تحلیل عوامل و دلایل و پیامدهای حذف صفر از واحد پول ملی خواهیم پرداخت.

نظریات کارشناسان

* رییس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی معتقد است که حذف صفر از پول، از نظر علمی و عملی ضروری است و اثر تورمی ندارد.

حجت الاسلام غلامرضا مصباحی مقدم در گفتگو با خبرگزاری مهر درباره طرح حذف سه صفر از پول ملی گفته است: باحذف صفر از پول ملی، دریافتی مردم بیشتر نمی شود، بلکه کاهش می یابد. بنابراین، نمی توان گفت که این کار اثر تورمی خواهد داشت.

وی افزوده است: تجربه چند کشور که اقدام به حذف صفر از پول خود نموده اند، نشان می دهد که حذف صفر، نه تنها اثر تورمی نخواهد داشت، بلکه خاصیت خنثا کردن تورم را هم خواهد داشت و در این باره، تجربه کشورهای ترکیه و آلمان که به ترتیب شش و ۱۴ صفر از پول ملی خود را حذف کرده اند،

طرح جلد در رابطه با حذف صفر از روی اسکناس ها.

سامرست موآم: پول به حس ششمی می ماند که بدون آن، نمی توانید از پنج حس دیگران بهره کامل ببرید.

موفق بوده است. وی در ادامه گفته است: کسی در اینکه پول ملی باید اصلاح شود، شک ندارد و بانک مرکزی هم این روند را شروع کرده است و به نظر من، انتشار چک‌های ۵۰ هزارتومانی، رفتن به سمت حذف صفر از پول ملی است، چون اگر این چک‌ها را نگاه کنید، می‌بینید که در سمت راست آن‌ها عدد ۵۰ به صورت درشت چاپ شده و با این کار، می‌خواهند به مردم بگویند که این پول ۵۰ تومان است.

به نظر حجت‌الاسلام مصباحی مقدم، راهکار اجرایی این طرح بدین صورت است که ابتدا باید پول درشت مثلا ۱۰۰ هزارتومانی، منتشر شود و سه صفر آن به صورت ریز و کم رنگ چاپ شود و پس از آنکه مردم با آن آشنا شدند، صفرها به طول کامل حذف شوند.

وی در باره احتمال تغییر واحد پول ایران نیز معتقد است که طرح تغییر واحد پول کشور شروع شده و قطعا با حذف صفر از پول ملی، باید شاهد تغییر واحد پول کشور هم باشیم، البته هنوز نامی برای واحد پول جدید در نظر گرفته نشده است.

*دکتر طهماسب مظاهری، رییس کل پیشین بانک مرکزی هم حذف سه صفر از واحد پولی را بهترین گزینه برای اصلاح نظام پولی کشور می‌داند و البته بر این نکته هم تاکید می‌ورزد که تغییر واحد پولی کشور، نیازمند تصویب مجلس شورای اسلامی است.

*دکتر شمس‌الدین حسینی، وزیر امور اقتصادی و دارایی، از جمله موافقان این راهکار است و معتقد است که بعد از چند دهه تحمل نرخ‌های مختلف در اقتصاد، باید در مورد صفرهای پول ملی تجدید نظر کنیم.

*دکتر مستخدمین حسینی، معاون امور پارلمانی بانک مرکزی، معتقد است که حذف صفرها، موجب واقعی شدن ارزش پول ملی می‌شود، و البته همزمان با حذف سه صفر، لازم است که تغییر واحد پول ملی به یک واژه فارسی - ایرانی هم در دستور کار باشد.

*اما دکتر حسین قضاوی، قائم مقام بانک مرکزی، اجماع سیاسی در مجموعه دولت و مجلس را برای اتخاذ تصمیم درباره حذف صفر از پول ضروری می‌داند و معتقد است که چنین اجماعی، می‌تواند از تاثیر منفی ابهام انگیزی‌های متفرقه بفرایند اجرایی این سیاست بکاهد.

*حسن دانه‌داران، کارشناس نیز معتقد است که با اعلام نظر کار گروه تحول اقتصادی دولت، این چنین به نظر می‌رسد که حذف سه صفر از واحد پولی، معرفی واحد پول جدید و یا باقی ماندن همین واحد پولی، جدی‌تر به نظر می‌رسد، اما آنچه بیشتر باید مورد توجه قرار گیرد، کارایی و میزان کاربری واحد پولی جدید است.

به گفته وی، گرچه در گذشته نیز در مورد حذف سه صفر و یا چهار صفر از پول ملی مباحثی مطرح بوده است، اما به نظر می‌رسد که حذف چهار صفر کارآمدتر باشد، چرا که اجزای واحد پولی کشورمان هم ارزش پیدا می‌کنند و مراودات روزمره با اجزای پول صورت می‌گیرد. وی می‌افزاید: تصور کنید که سه صفر از واحد پول ملی حذف

شده باشد، آنگاه برای ورودیه کرایه تاکسی در تهران که مبلغ دو هزار ریال است، باید دو واحد بپردازیم که این مبلغ قابل توجهی است، اما به راحتی می‌توان با حذف چهار صفر از واحد پول ملی، ارزش واحد پول کشور را عددی بین ارزش دلار ایالات متحده و یورو اتحادیه اروپایی تعریف کرد تا دیگر مردم برای پرداخت مبالغ روزمره، مجبور به پرداخت چند واحد از پول کشور نباشند. به عنوان نمونه، باحذف فقط سه صفر، برای پرداخت کرایه تاکسی در مسیرهای معمولی در تهران باید سه، چهار و گاهی پنج واحد پول را پرداخت کرد و با وضعیت تورمی که در کشورمان وجود دارد، این شرایط به سمت کم ارزش شدن واحد پول جدید خواهد رفت، اما حذف چهار صفر باعث می‌شود که اجزای فرعی پول ارزش پیدا کنند و پرداخت مبالغ ناچیز روزمره، فقط با سکه صورت گیرد. اگر وضعیت حال حاضر به دقت مورد بررسی قرار گیرد، عملا ۲۵۰ واحد از پول کشورمان، به عنوان واحد پول مورد استفاده قرار می‌گیرد. وی در ادامه می‌گوید: به علاوه، بهتر است مانند کشورهای دیگر، واحد پول اصلی جدید را به ۱۰۰ قسمت تقسیم کنیم تا اجزای واحد پول جدید نیز در صورت حذف صفرها دارای ارزش باشند. چنانچه پیشنهاد حذف چهار صفر و معرفی تومان به عنوان واحد پولی جدید در مدنظر باشد، در این صورت، هر تومان به یک صد قران تقسیم می‌شود و با ضرب سکه دو قرانی (معادل ۲۰۰ ریال فعلی، البته در سایز بسیار کوچک) نه تنها هیچ گونه مشکلی در مبادلات روزمره به وجود نخواهد آمد، بلکه چرخش وجوه نقد روان‌تر از حال حاضر خواهد شد.

انتشار چک‌های ۵۰هزارتومانی، رفتن به سمت حذف صفر از پول ملی است.